

got sehol el nem vétő írói megmunkálás. Ám a tárgy nem a lényeges magyar kérdésre utal. Ez a tárgy megmarad egyéni kérdésnek, mert a magyar kérdés nem az, hogy Jó Péter tehetős gazdagyerekek tanuljon-e (mert mind tanul s tanuljon is s csak kivételesen nem tanul pár s ez a kivétel nem kérdése a magyar társadalomnak), hanem az igazi magyar kérdés azoknak a parasztgyerekeknek a kérdése, akik apjuk szándékával se tanulhatnak, mert az életfeltételeik nem engedik. Ugy ahogy Németh László beállítja tárgyát a regény lényeges társadalmi utalása deformált, sőt elvont: az egész csupán Jó Péter ügye, ami minden rokonszenvünk mellett is, mint társadalmi kérdés, semmitmondó: a mai magyar életnek nem kérdése. Vonzó sikerülés a mű, de ennél semmivel se több. A Németh Lászlói vágy: az elmaradhatatlan nagy magyar reformmunka kötelességeinek elosztása az irodalomra is, itt nem jelentkezik s ha jelentkezni véli Németh László, úgy téved. A regény célzataiban elvetélt és konstruált. Nem erről van szó. A regény véglegesen — kísérlet. A tulajdonképpeni tárgyát nem ragadta meg. Holott...

Holott, mint írói teljesítmény elsőrangú, mert ha a mese ösztövére is, a finom mivű harc, ami a regényben folyik s ahogy eldől, mesteri. S bármilyen keskeny a medre, sok a figura: belekerül az egész család, cselédek, rokonok, idegenek s valamennyi teljes életközlelől. Még a kor, az időpont is biztosabb, mint Németh László eddigi regényeiben s főleg kirajzoltabbak a társadalmi vonatkozások. Már megirtuk egyszer, hogy Németh László írói ösztönei épebbek, mint az elméletei s ez az ösztön itt különösen a társadalmi tudat kirajzolásában eleven. Egyébként is történt változás. A megelőző két regény után ez csupa mérséklés és egyszerűsödés. Minden szűkebb lett, de minden élesebb. A korábbi széles periodizálást felváltotta a mozaikrakás technikája. Türelme még nagyobb, nyugalma is személytelenebb, de még minden az ő szemével jelentkezik s bár figuráiba való süllyedése mély, átható intellektusa valamennyin kihajt. Regényíróink közül még mindig ő a legszubjektivebb. Tárnya is ezért másul el.

Mindenesetre a mai magyar irodalom tévedései közé tartozik Németh László regényírói működésének agyonhallgatása. Ez a magatartás annál indokolatlanabb, mert Németh László írói működése épp azt a szakadást hidalja át, ami a legújabb magyar irodalomban az urbánus és népi írók szigorú különválasztásában bekövetkezett. (G. G.)

EGY ÍRÓ KÉT KÖNYVE. Merje valaki mondani, hogy Szlovenszón keserves napokat él a könyv és az író! *Bihari Mihály* ime két könyvvel jelentkezik egyszerre a piacon: *Tisztelettel értesítjük...* Színmű 3 felvonásban és *Selyemcukor*. Vidám irások. (Mindkettő: *Pallas* kiadás, *Eperjes*). Ahol egy írónak egyszerre két könyve jelenik meg, ott nem lehet ok a panasza. Külsőleg és látszatra tényleg nem lehet ok, de ha belekóstolsz e könyvekbe: selyemcukor ellenére keserű ízű érzés, mert ez a két könyv egy jottányival sem gazdagítja irodalmunkat. A látszólagos gazdagság — egyszerre két könyv! — csak kirívóbban utal értékszegénységünkre.

Színmű könyvalakban: ezt a luxust kevés író engedheti meg magának. Pedig Szlovenszón érdemes volna ez a luxust bevezetni. Mert nemcsak lírikusaink vannak, de voltak — drámairóink, kísérletezők, felfigyeltetők, irodalmi igényűek és irodalmi értékűek. Csak visszafelé kell pergetni a filmet, hogy megértsük: mit veszítettünk az elkallódott, könyvalakban meg nem jelent drámákkal. Merényi Gyula halállírás torzói, Lányi Menyhért intellektuális természetessége, Földes Sándor expresszionista kísér-

letei, a régi Sándor Imre merészsége: *Szedjetelek szét csillagok*: hol van ma, ami ezeket a fénypontokat megközelíthetné?! Bihari Mihály? Ha csak a fülünkre vagyunk utalva, akkor — Bihari Mihály. Mert visszhangja, „sajtója“ nem volt sem Merényinek, sem Lányinak, de Földes és Sándor Imre sem voltak e tekintetben elkényeztetve. Az értőkön és figyelőkön kívül ugyan ki tudott róluk?! De Bihari Mihály, mint Szlovenszko reprezentáns drámaírója: ezt a tényt mindenki kénytelen volt tudomásul venni, mert a „Tisztelettel értesítjük“ minden előadása Pozsonytól Beregszászig — kolumnás sajtóval futott. Hallgassuk meg Tamás Mihályt, mit ír a könyvkiadás bevezetőjében „Előszó helyett“. „Ez a szindarab formálisan üldözött engem, vagy tán én üldöztem őt. Legelőször Érsekújvárott akartam megnézni és el is indultam, de a gyorsvonat kaulauza Ruttkán sürgőnyt lobogtatva szállított le a vonatról: visszahívtak Kassára. Azután, hogy Beregszászban adták, már egy nappal hamarabb odautaztam, hogy biztos legyek a dologban és délután együtt üldögéltünk a kávéházban Bihari Mihálllyal, amikor telefonhoz hívtak: haza kellett mennem. Most azután, hogy Kassán adták, már napokkal előbb úgy idomítottam a dolgaimat, hogy semmi ne tudjon megakadályozni abban, hogy színházba mehessek. Sikerült.“

Nekem kevesebb szerencsém volt: a darabot egyszer sem láthattam, de most elolvashattam és megérttem — a „sajtót.“ Sikerült. A darab semmi, vagy legalább is sablon, egy a száz közül, melyet még a „szociális iz“ sem menthet meg az elmulástól. A színmű a főnök szeszélyeitől függő hivatalnok-rabszolgasorsot példázza. A lázadást és az elkushadást. Vanak alakjai, melyek pillanatra és külön-külön élők, de a dráma, mely egységbe vonná őket, nincs sehol. A gyerekes szituációk, primitív vágyálomjelenetek valósággörccsökkel ütközön csak felületmegoldást eredményezhetnek, a szociális „betétek“ ugyanakkor csak a giccses olajnyomatok szerepét játszhatják. Ez a darab a legjobb esetben csak módjával kiutalt vállveregetést érdemel, szokványbiztatást, de nem — sajtót. Ha tehát a darab ennyire kétséges valami, ha szokványolta ellenére is irodalmi esemény lehetett, akkor csak a szerző lehet valaki. Ha tudjuk, hogy szerzőnk az egyik legnagyobb szlovenszki magyar lap szerkesztője, akkor tudjuk, hogy a szerző igenis valaki és megértjük az eddig sohase volt „sajtót“. De ez a „sajtó“ Bihari Mihály szerkesztő ur címére van adressálva és nem a szerző javára. Mert lehetetlen, hogy ez a hónapokig tartó sajtóvisszhang, ez az Aufmachung a darabnak szólott volna, mert ha igen, akkor itt ne beszéljünk többé a kritika hiteléről és ne merjen itt senki kritikát reklamálni. Itt és ilyen darabbal szemben a történetek után egyetlen egy fajta kritikának van létjogosultsága: a kiméletlen helyreigazításnak. Tisztelettel értesítjük..

Bihari Mihály másik könyve sokkal szimpatikusabb. A *Selyemcukor* — selyemcukor. Nincsenek igényei és így nekünk sincs hozzátenni valónk.

(Fábray Zoltán)

PORGÁCS ANTAL VERSESKÖNYVE (Időm törvények szerint, Bpest, 1938.) Hogy a szimbolizmus bonyolult esztétikai és társadalmi okokból miért vesztette el jelentőségét a költészetben, azt bizonyára sokkal körülményesebb lenne pontosan kimutatni, mint a másik késégtelen tényt, hogy miért vált színtelenné s miért sorvadt el a követők kezei között. Míg ugyanis a kialakítók kezében megfelelő formája volt a szimbolizmus annak, amit ők akartak fejezni, az utódoknál eszközzé lett, amellyel véleményük szerint minden gondolatot ki lehet fejezni. A for-